

Prof. Jul. Wolf og Kathedersocialismen.

I afvigte November holdt Prof. Dr. Julius Wolf i den »Socialvidenskabelige Studenterforening« i Berlin et Foredrag om »Kathedersocialismen og det sociale Spørgsmaal«*). Af dette Foredrag, der har vakt betydelig Opmærksomhed, meddele vi i det Følgende et Résumé.

Fra kathedersocialistisk Side — bemærker Prof. W. — gøres det først og fremmest gældende, at Arbejderen under den bestaaende økonomiske Ordning ikke kommer til sin Ret, at han yder mere, end der ydes ham, at det fulde Udbytte af hans Arbejde i Reglen ikke udleveres ham, og at hans økonomiske Nød naturligvis kommer deraf. — Ligeoverfor denne Paastand spørger Prof. W. om, hvorledes man overhovedet vil kunne godtgøre, hvad der er Arbejdernes, hvad Kapitalistens, hvad Arbejdsgiverens »Ret«. Naar Flere i Forening virke i Produktionens Tjeneste — Arbejdere, Kapitalister, Driftsherrer —, er det i Virkeligheden ikke muligt at afgrænse den Enes Ret ligeoverfor den Andens. Hvormeget af Produktet —

*) Julius Wolf; Der Kathedersocialismus und die sociale Frage. Berlin, Verlag von Georg Reimer.

Prof. Jul. Wolf og Kathedersocialismen.

I afvigte November holdt Prof. Dr. Julius Wolf i den »Socialvidenskabelige Studenterforening« i Berlin et Foredrag om »Kathedersocialismen og det sociale Spørgsmaal«*). Af dette Foredrag, der har vakt betydelig Opmærksomhed, meddele vi i det Følgende et Résumé.

Fra kathedersocialistisk Side — bemærker Prof. W. — gøres det først og fremmest gældende, at Arbejderen under den bestaaende økonomiske Ordning ikke kommer til sin Ret, at han yder mere, end der ydes ham, at det fulde Udbytte af hans Arbejde i Reglen ikke udleveres ham, og at hans økonomiske Nød naturligvis kommer deraf. — Ligeoverfor denne Paastand spørger Prof. W. om, hvorledes man overhovedet vil kunne godtgøre, hvad der er Arbejdernes, hvad Kapitalistens, hvad Arbejdsgiverens »Ret«. Naar Flere i Forening virke i Produktionens Tjeneste — Arbejdere, Kapitalister, Driftsherrer —, er det i Virkeligheden ikke muligt at afgrænse den Enes Ret ligeoverfor den Andens. Hvormeget af Produktet —

*) Julius Wolf; Der Kathedersocialismus und die sociale Frage. Berlin, Verlag von Georg Reimer.

Bomuldsgarn eller hvad det nu er — skyldes Arbejderen, hvormeget Driftsherren, hvormeget Kapitalen? Umuligt at sigel! Umuligt at præcisere, hvad der tilkommer den ene Part, og hvad den anden. Derfor ogsaa umuligt at vide, om Arbejderen faar »for lidt«, og Driftsherren eller Kapitalen »for meget«. Derimod er det sikkert nok, at i et økonomisk Samfund, der bliver stedse mere kompliceret og forgrenet, tager Driftsherrens Risiko stærkt til, og at Driftsherreløn og Kapitalrente dog tendere nedad, medens Arbejderslønnen derimod gaar opad. Er Arbejderen tidligere ikke »kommen til sin Ret«, saa arbejder altsaa den bestaaende økonomiske Ordning paa at gøre tidligere begaaet Uret god igen. Men, som sagt, noget »Retssspørgsmaal« lader sig ikke her formulere; — hvad der er en blot Følelsessag, har man ganske uberettiget villet udgive for et være et Retssspørgsmaal.

Prof. W. gaar derefter over til Kathedersocialisternes næste Misforstaaelse, der viser sig i deres Betragtning af Spørgsmaalet om Magten.

Manden uden Kapital staar — siger Kathedersocialismen — i samme Forhold til Manden med Kapital som den Magtløse til den Mægtige. Arbejderen er henvist til Arbejdsgiveren. Arbejdsgiveren er den Stærkeste. Arbejderen har kun at vælge imellem, om han vil arbejde paa de Betingelser, som Arbejdsgiveren dikterer ham, eller om han vil sulte ihjel. Hine Betingelser kan han kun slippe for, naar han er organiseret. Organisationen gør ham omtrent lige saa stærk som Kapitalen gør Arbejdsgiveren stærk. Fagforeningerne ere altsaa det nødvendige Supplement til den kapitalistiske Ordning (jfr. særlig Brentano).

Denne Fagforenings-Theori er dog ingenlunde saa klar, som Kathedersocialisterne mene. Den ikke-organiserede Arbejder staar, sige de, magtesløs ligeoverfor

Arbejdsgiveren; — Fagforenings-Organisationen gør Arbejderen jævnbyrdig med Arbejdsgiverne. Men naar nu Arbejdsgiverne ogsaa organisere sig, hvad saa? En Arbejdsgiver-Organisation forstærker Arbejdsgivermagten paa samme Maade, som Fagforeningen forstærkede Arbejdermagten. Opnaar Arbejderen Jævnbyrdighed med Arbejdsgiveren, naar han organiserer sig, saa maa Ligevægten jo atter tabes, naar Arbejdsgivermagten forstærkes ved Arbejdsgiver-Organisation. Det er et indviklet Spørgsmaal, som man ser, og de kathedersocialistiske Fagforeningstheoretikere have ikke ordentligt tænkt det igennem. Selv om man stiller sig paa Brentanos Standpunkt, maa man dog være i Tvivl om, naar og hvorvidt Fagforeningerne skaffe Arbejderne den saakaldte »retfærdige« Løn. Sikkert er det derimod, at de skaffe højere Løn. Hvor kommer den fra? Den almindelige Antagelse er, at den tages af Kapitalisternes og Driftsherrernes for høje Gevinst. Forbigaaende kan dette være Tilfældet, — i Længden ikke. Til Syvende og sidst maa Tillæget til Arbejdslønnen ydes enten af Varekøberne, gennem en forhøjet Varepris, eller af de ikke-organiserede Arbejdere. Fagforeningskampens Virkninger maa til Syvende og sidst falde over enten paa Varekøberne eller paa »femte Stand«, de ikke-organiserede Arbejdere. At Varepriserne ikke stige, udelukker ikke altid, at Varekøberne betale Gildet: Driftsherrerne kunne ved Formindskelse af Produktionsomkostningerne have indvundet, hvad de tabte ved Lønningsstigningen; naar denne Formindskelse af Produktionsomkostningerne ikke efterfølges af et tilsvarende Prisfald, er det jo i Virkeligheden Varekøberne, der have maattet betale, idet de ere gaaede glip af den Prisnedsættelse, der naturligt burde have efterfulgt Produktionsomkostningernes Føringelse. Nutidens Driftsherrer, der maa betale de

højere Lønninger, synes jo heller ikke at være ringere stillede end Fortidens, der slap med at betale lavere Lønninger.

Prof. W. er i og for sig ikke nogen Modstander af Fagforeningerne, — men han er en Modstander af de kathedersocialistiske Fagforenings-Theoretikere. Han anerkender, at Fagforeningerne kunne støtte Arbejderne, naar Talen er om Benyttelse af Øjeblikskonjunkturer, som Driftsherre-Kapitalisterne maaske ensidigt vilde exploitere, naar Fagforeningerne manglede; han anerkender, at Arbejderne kunne have Glæde og Nytte af dem paa forskellig Maade, — men han benægter, at de spille den Rolle i Socialpolitiken, med Hensyn til det sociale Spørgsmaals saakaldte Løsning, som f. Ex. Brentano tilskriver dem. For Brentano er den borgerlige økonomiske Ordning kun acceptabel, naar Fagforeningerne komme med. Thorold Rogers sætter sit Haab til dem; de maa garantere Arbejderklassens Fremtid og overhovedet det menneskelige Fremskridt. Max Hirsch betegner dem som »den moderne Social-Evolutions vigtigste Støtte«, og erklærer, at med dem begyndte »et nyt Afsnit i Menneskehedens Udviklings-historie«. Ægteparret Webb siger, at de afgive det sikreste »Bolværk mod Revolution og Plyndring«, og noget Lignende siger Schmoller. Alt dette er ikke blot Overdrivelser. Saadanne Udtalelser vidne om en fuldstændig Misforstaaelse af Fagforeningernes Væsen, — en Misforstaaelse, der rigtignok er en væsentlig Bestanddel af den »Empfindungswissenschaft«, som den tyske Nationaløkonomi — trods den megen Tale om »Methode« — har udviklet sig til under Kathedersocialismens Auspicier.

Kathedersocialismens tredje Misforstaaelse finder Prof. Wolf i dens Opfattelse af Konkurrencen. Adolf Wagner, for Exempel, siger om Konkurrencen

og det System, den har skabt, at det »maa bedømmes overvejende ugunstigt«, og han slutter, at Konkurrence-Samfundet »ikke kan opfattes som den økonomiske Udviklings Afslutning«. »Erfaringsmæssigt«, saaledes lyde Wagners Ord, »er det moderne Fri-Konkurrence-System et Produkt af den nyeste Historie. Hvorfor det i den nuværende Form skulde være den historiske Udviklings Slutningsresultat, kan aldeles ikke indses. Med et bekendt lassallesk Udtryk: den fri Konkurrences nu bestaaende System er en historisk, ikke nogen logisk, ingen naturlig Kategori«.

Prof. Wolf har en ganske modsat Opfattelse. Det er ikke rigtigt, at den fri Konkurrence maa bedømmes »overvejende ugunstigt«; det er ikke rigtigt, at den fri Konkurrences System er en historisk Kategori i den Forstand, at vi maa belave os paa, at se det erstattet af et andet System, at se det afløst af en konkurrenceløs eller konkurrencesvag Stat. Tværtimod er det overhovedet uerstatteligt, og altsaa ikke blot forbigaaende, men varigt.

Wagner siger, at under Konkurrence-Systemet sejrer ofte ikke de mere begavede, men de mere samvittighedsløse Elementer, og at Forretnings-Moralens Niveau uundgaeligt trykkes ned. Men saaledes er det ikke. Den, der sejrer, er den, der sælger billigst, fordi han har de mindste Produktionsomkostninger; men det er latterligt at paastaa, at det er de samvittighedsløse Elementer, der gaa af med Sejren. I Undtagelsestilfælde kunne de naturligvis sejre, men Reglen er det ikke. Men ikke blot generaliserer Wagner Undtagelsestilfældene; ikke blot gør han Undtagelsen til Regel og baserer derpaa sin Dom over Konkurrencen, — han ser overhovedet ikke det, der er det Væsentlige, naar Talen er om Konkurrence. Konkurrencen er nemlig ikke simpelthen den ene Kræmmers Forsøg paa at

snappe Kunder fra den anden Kræmmer; »Konkurrence« er en Arbejdets Væddestrid, og det, som den væsentligt bevirker, er utallige tekniske Forbedringer, der medføre en Formindskelse af Produktionsomkostningerne og som en Følge deraf en Nedsættelse af Salgsprisen. Denne Konkurrence have vi at takke for saa uhyre Besparelser, at Folk i Almindelighed ere ude af Stand til at gøre sig nogen Forestilling derom. Den har heller ikke bevirket, at Forretnings-Moralen er sunken til et lavere Niveau. Reeliteten i Forretningsverdenen er tværtimod nutildags langt større end i tidligere Tider, og den er større i de Lande, hvor Konkurrencen flourer, end i de Lande, hvor Konkurrencen endnu ikke har kunnet udfolde sig ret. I Virkeligheden beherskes netop Konkurrence-Samfundene af en ubevidst Bestræbelse efter at yde gensidig Hjælp: den egoistiske Kraft omsættes til altruistisk Virkning. Dette er netop det Væsentlige ved Konkurrencen.

Prof. Wolf indser fuldt vel, at mange sociale Reformer ere nødvendige; — forsaavidt er ogsaa han »Socialpolitiker«. Kun betragter han ikke Socialreformen paa samme Maade som Socialdemokraterne og Kathedersocialisterne. Han ser ikke i den et Middel til at vende op og ned paa den bestaaende økonomiske Ordning, som en Omstyrning af Privatkapitalismen, »eine Umstürzung ohne Umsturz«, saaledes som forskellige Kathedersocialister udtrykke det. Det sociale Spørgsmaals »Løsning« er for ham ikke den socialistiske Stat, heller ikke den kathedersocialistiske Socialreform; det sociale Spørgsmaals Løsning er tværtimod: »die bürgerliche Wirtschaftsordnung in ihrer Entwicklung«.

Kathedersocialismen er af den Mening, at den naturlige Udvikling i den borgerlige Økonomi, i den bestaaende Samfundsordning ikke gaar i Retning af

Udjævning, men i Retning af Klassemodsætningernes Uddybning. Kathedersocialismen betragter altsaa Udviklingen som antisocial og forlanger en altruistisk Socialreform som Middel herimod. Denne Opfattelse er aldeles bagvendt. Klasseuligheden tager ikke til, men udviskes tværtimod stedse mere. Der er ikke, som Wagner mener, »Fare for Plutokrati paa den ene, Proletarisering paa den anden Side«. Tværtimod hæves Befolkningens store Masse til stedse større Velstand. Socialreformatoren har derfor ikke den umulige Opgave, som Kathedersocialisterne ville overdrage ham: at føre den sociale Udviklings Strøm tilbage, opad Bjerget, — men derimod den fornuftmæssige: at lette det for Strømmen at løbe videre i den naturlige Retning, nedad Bjerget.

Kathedersocialismen misforstaar Socialreformen fuldstændigt. Den misforstaar den bestaaende økonomiske Ordning. Den ser ikke, i hvilken Retning den sociale Udviklingsstrøm løber. Den ser ikke, at der er et Misforhold mellem de Reformmidler, den foreslaar, og det Maal, der sigtes imod. Den misforstaar overhovedet den menneskelige Natur.

I sit Foredrags sidste Afsnit dvæler Prof. W. særligt ved den kathedersocialistiske »Missverständniss des Menschen«. Kathedersocialisterne forlange, at det sociale Sammenbrud, den sociale Revolution, der ellers er at befrygte, skal forebygges, idet man træffer Foranstaltninger, der kunne forsone Arbejderne med Staten, med det økonomiske System, de høre ind under; kun da vil den sociale Fred kunne opnaas.

Intet, svarer Prof. W., er psykologisk urigtigere, Intet er mere uhistorisk end denne Opfattelse. Man overser, at Menneskene overhovedet ikke kunne tilfredsstilles. En Tidlang, men ogsaa kun en Tidlang,

hyldede selv Bismarck den kathedersocialistiske Opfattelse, der overfladisk betragtet vel ogsaa har noget Bestikkende ved sig. Der haves Udtalelser af Bismarck som denne: »man maa tage fat paa den Opgave at forsonne Arbejderne med Staten«. Men Bismarck afsvor senere ganske denne Anskuelse. To Maaneder før sin Afsked afgav han, i Kronraadsmødet d. 24. Januar 1890, følgende kategoriske Erklæring: »Man bør undgaa Skindet af, at man paa højeste Sted og i Regeringskredse nærer den Anskuelse, at man ved at gaa paa Akkord med Arbejdernes Begærlighed kunde sikre den sociale Fred. Intet er mere forfejlet end en Anskuelse, der bilder sig ind ved energiske Lovgivningsforanstaltninger til Gunst for Arbejderklassen at faa Socialdemokratiet tilbage til den bestaaende Stats- og Samfundsordens Grund. Historiske Erfaringer og en rigtig Bedømmelse af den menneskelige Natur føre tværtimod til den Overbevisning, at Arbejdernes Fordringer, i samme Grad som Lovgivningen følger sig efter dem, ville stige. Det er en Umulighed ved Lovgivningsforanstaltninger at gøre Arbejderen tilfreds og at faa ham til at skille sig fra Socialdemokratiet. Saalænge Arbejderen ser Nogen, der har det bedre end han selv, vil han være utilfreds«. Naturligvis gælder, hvad her er sagt, ikke blot om Arbejderne; Kulturmennesket er overhovedet uden Grænser i sin Attraa. Et Savn afhjælpes kun for at give Plads for et nyt. »Hin Dronning«, sagde Fichte engang, »manglede kun det kostbare Halsbaand; tro mig: hun led ikke mindre, end din modesyge Hustru lider, naar hun ikke faar sig en Kjole af den nyeste Modifarve«. Ogsaa selve Bismarck har ladet den Ytring falde: »Har De nogensinde set en Millionær, der havde nok!«. Hvorledes skulde man da vente at finde tilfredse Arbejdere?

I denne Forstand kalder Prof. W. det upsykologisk,

naar Kathedersocialismen føler sig overbevist om at kunne »forsone« Arbejderne med vort økonomiske Samfund. Nej, en Tilfredsstillelse af Arbejdernes Fordringer betyder ikke social Fred, men en Opfordring til at melde ny Postulater. Naturligvis skal Socialpolitikeren ikke derved lade sig forstyrre i sit Arbejde. Men Enhver, der har Mod til at se Tingene i Øjne, maa vide, at ad denne Vej naas ikke den sociale Fred. Socialdemokraterne indrømme jo ogsaa dette. Bebel, for Exempel, har sagt: »Hvorfor skulde vi ikke tage, hvad vi kunne faa! Hvor vi kunne faa Reforme, der tage vi dem; men dette udelukker aldeles ikke, at vi ere et revolutionært Parti«. Og paa den samme socialdemokratiske Partikongres udtalte en anden Partifælle: »Det nytter ikke Regeringen noget, at den udgiver sig for at være den sociale Retfærdigheds Regering; det nytter ikke vore Liberale noget, at de ikke sætte sig mod Socialreformen, — Arbejderne komme dog i stedse større Skarer til os«. Og en tredje Socialdemokrat, en af de »temperamentfulde« kvindelige Socialdemokrater, forklarede, at Socialdemokraterne skulde modtage de tilbudte Socialreformer, naar de kunde styrke Arbejdernes Stilling og derved blive Middel til en Gang at »knække Halsen paa Samfundet«. Ligeoverfor saadanne ærligt mente Udtalelser tør det vel betegnes som upsykologisk, naar man venter den sociale Fred, Socialdemokratiets Undergang, af en Imødekommelse af Arbejdernes Fordringer, o: deres Minimalfordringer, om hvilke Arbejdernes Førere aabent erklære, at de ere afpassede efter de bestaaende Forhold, saaledes at det bestaaende Samfund kan gennemføre dem, men at det Maal, der i Virkeligheden tilstræbes, er at faa Halsen knækket paa Samfundet.

Prof. Wolf sluttede sit med meget Eftertryk holdte Foredrag med disse Ord: Jeg har vist, at Katheder-

socialismen er upsykologisk, uhistorisk, uvidenskabelig, uden virkeligt Kendskab til, hvad der foregaar i det økonomisk-socialt Legeme. Uden Overdrivelse kan det siges, at den vrimler af Vildfarelser, og at den i det Hele og i det Enkelte betragtet er en Vildfarelse.